

TRIBUNAL OSTAO BEZ "VRHUNSKOG" SUCA

Author: IWPR
ICTY

Nacin na koji je Ricard Mej vodio proces protiv Milosevica izmamio je pohvale i divljenje kolega i promatraca u Tribunalu

Kada je proslog mjeseca Tribunal objavio da je sudac Ricard Mej (Richard May) – jedan od najuglednijih u tom sudu – bolestan, te da u svibnju/maju namjerava podnijeti ostavku, haski su duznosnici bili sokirani.

Tokom protekle dvije godine, taj promukli covjek je, predsedavajući sudskim vijećem na sudjenju Slobodanu Milosevicu, uvijek uspijvao pronaci tananu ravnotežu između potrebe da se bivšem jugoslavenskom predsjedniku jamce sva ljudska prava, tj. posteno sudjenje i potrebe da se sprijece svi optuzenikovi pokusaji zloupotrebe procesa u svrhe klevetanja Tribunala.

“On je izuzetno sposoban kada je rijec o pitanjima vezanim za proceduru, i u tome je pravi majstor, nadmocan nad mnogim svojim suvremenicima”, izjavila je Marike Virda (Marieke Wierda), visa suradnica Medjunarodnog centra za tranzicionu pravdu, koja je u periodu od 1997. do 2000. i sama radila u Tribunalu.

I zaista, jos od prvog Milosevicevog pojavljivanja pred sudom, koje se odigralo 3. srpnja/jula 2001., Mej nije ostavljao mjesta za sumnju oko toga tko drzi konce u svojim rukama.

Milosevic je tada prkosno usao u sudnicu, odlucan da ne sudjeluje u sudjenju. Sudac Mej je napomenuo kako shvaca da je Milosevic odlucio ne imenovati vlastitog pravnog zastupnika, ali i da ce mu biti dozvoljeno da tu svoju odluku ponovo razmotri “kada za to dodje vrijeme”.

Potom je Milosevica upitao bi li zeleo da optuznica koja je protiv njega podignuta bude procitana u sudnici – sto je pitanje koje se postavlja svim optuzenicima.

Milosevic je odbio odgovoriti na to pitanje, nakon cega se sudnica ispunila neprijatnom tisinom; no, Mej se ipak nije dao smesti.

Poslije krace konzultacije s drugom dvojicom sudaca, Mej je rekao: “Sudsko vijeće ce ovaj odgovor tretirati kao vase odbijanje da iskoristite svoje pravo da vam optuznica bude procitana.”

Potom je Milosevicu postavio pitanje osjeca li se krivim.

Milosevic se i o tome odbio izjasniti. Umjesto toga, on je optuzio Tribunal da mu sudi kako bi “stvorio lazno opravdanje za ratne zlocine koje je NATO pocinio u Jugoslaviji”.

Mej je pak Milosevicu rekao kako “nije vrijeme za drzanje govora” i iskljucio mu mikrofon. Potom je ponovo upitao optuzenog zeli li reci kako se izjasnjava; posto je Milosevic odbio odgovoriti, Mej je konstatirao da ce suci to tretirati kao negiranje vlastite krivice, sto je samo po sebi moguće, odnosno u skladu s pravilima Tribunala.

Tako je već tada bio uspostavljen osnovni ton citavog sudskog postupka: i tokom sljedeće dvije i po godine Milosević je redovno bio kažnjavao, budući da sudac Mej ništa nije želio dopustiti mu da se ruga sudu.

Prilikom sljedećeg pojavljivanja, Milosević se pozalio što mu je "gospodin Mej" isključio mikrofon, nazivajući taj čin "neciviliziranim". Ali kada je poslije toga ponovo otpočeo svoj govor o tome kako je "takozvani Tribunal" u stvari puklo "političko oruđe", Mej ga je još jednom isključio.

I kasnije je Mej u više navrata posegnuo za tom mjerom, ali bi još česće jednostavno ukorio optuženog, naredjujući mu da promjeni temu. Vremenom su britanski sudac bezizrazajnog lica i temperamentni bivši jugoslavenski predsjednik, u glavama svih onih koji su pratili sudjenje, postali neodvojivi.

"Teško je i zamisliti ovo sudjenje bez Meja", izjavio je jedan od sudskih promatrača s dugim stažom. "Tko bi, izuzev njega, bio u stanju kontrolirati Milosevića?"

Ricard Dzordz Mej (Richard George May) rođen je 1939. u Londonu. Pohadjao je koledž Heilburi i sveučiliste u Kembridžu. Diplomirao je 1964., da bi nakon toga postao advokat pri okružnom sudu u jugoistočnoj Engleskoj. Dvanaest je godina radio kao javni tuzilac.

Potom odlučuje ući u politiku. Godine 1970., na parlamentarnim je izborima bio laburistički kandidat za južni Dorset. U razdoblju od 1974. do 1979. bio je u ime laburista član vestminsterskog Gradskog vijeća. Sudjelovao je u kampanji otvaranja centra za nezbrinutu djecu i zalagao se za sniženje stanarine u centru Londona.

Konačno, Mej se 1979. u Fincliju (sjeverni London) kandidira u ime laburista. Protukandidatkinja mu je bila Margaret Tacer (Margaret Thatcher). Ne samo da je izgubio, nego je potom bio prinudjen pratiti uspon Tacerove do samog vrha, odnosno premijerske pozicije.

Poslije toga vraća se pravu, i 1985. biva imenovan za izvanrednog suca okružnog suda u Midlensu.

A 1997. Glavna skupština UN-a imenuje Meja – zajedno s još 15 predstavnika različitih zemalja – za stalnog suca Tribunala.

Odmah po njegovom dolasku u Hag, postalo je očigledno da Mej ima naročitu sklonost za pitanja koja se tiču pravila i procedure.

Virdova se, kao njegova bivša službenica, prisjetila jednog od prvih saslušanja kojim je Mej predsjedavao. Radilo se o statusnoj konferenciji na sudjenju Milanu Kovaceviću, dužnosniku bosanskih Srba optuženom za organiziranje etničkog čišćenja u Prijedoru.

Tom prilikom se – budući da su u to vrijeme kapaciteti Tribunala bili izuzetno skromni – ispostavilo da nijedna sudnica nije slobodna. No, Mej je zbog efikasnosti odlučio da saslušanje ipak bude održano, i to u jednoj od soba za sastanke u Tribunalu.

Nijedan sudionik sudske rasprave – tuzilastvo, sudci, branilac – nije na sebi imao odoru, i nitko nije bio siguran u kojoj će mjeri postupak biti formalan.

Ali, Mej ce im to svima odmah staviti do znanja.

S obzirom da je branilac zakasnio na saslanje, Mej je prvo rekao: "Zastupnik obrane ce nam objasniti zasto kasni na saslanje."

Advokat je zaustio da objasni, ali ga je Mej - prije no sto je bilo sto rekao - prekinuo.

"Zastupnik obrane ce stajati dok se obraca sudu", kazao je tada on.

Ubrzo potom, Mej je imenovan za predsjedavajuceg komiteta Tribunala za proceduralna pitanja. Na tom položaju, on je znacajno pridonio izradi pravilnika o postupku i dokazima u kojem se medjunarodno kaznevo pravo na sasvim nov nacin istovremeno oslanja i na opce i na gradjansko pravo.

U tom pogledu, on je - po rijecima predsjednika Tribunala, suci Teodora Merona (Theodor Meron) - bio "pionir i predvodnik jedne velike avanture", koji je uspio postici "ravnotezu izmedju obaveze da se kaznjavaju najtezi zlocini i prava optuzenika na posteno sudjenje".

Tokom svog angazmana u Tribunalu, Mej je sudjelovao na sudjenjima Srbima, Hrvatima i Muslimanima; u svim slucajevima pokazao je da na zadivljujuci nacin umije kontrolirati situaciju, kao i da poseduje ostar smisao za humor.

Tako se Virdova, kao njegova bivsa suradnica, prisjetila kako je na sudjenju Sikirici i citavoj grupi bosanskih Srba - protiv kojih je podignuta optuznica zbog toga sto su tukli i ubijali muslimanske i hrvatske zatocenike logora Keraterm u sjevernoj Bosni - jedan od advokata optuzenih, Dusan Vucicevic, bio prilicno nekooperativan.

Nije postavio rokove koje mu je odredio sud.

A kada je Vucicevic pokusao za to okriviti klijenta i kulturoloski milje iz kojeg on potice, sudac Mej je konstatirao: "Uctivost je, gospodine Vucicevicu, zajednicka svim kontinentima."

Izvan sudnice, Mej vazi za ljubaznu i prijatnu osobu.

"U tajnosti svojih odaja, on bi brzo sa sebe oteresao strogost koja ga je odlikovala u sudnici", kaze Virda.

Na svecanosti priredjenoj povodom Mejovog odlaska iz Tribunala, predsjednik Meron opisao je britanskog suca kao "cijenjenog kolegu, uvazenog mentora i odanog prijatelja", koji "brzo prepoznaje i hvali dobar rad onih koji mu pomazu".

I zaista, jedini koji su se zalili na Meja bili su pripadnici njegovog osiguranja. Dok su ostali suci imale kola i vozace, Mej je radije isao pjeske ili javnim prijevozom - sto je navika koja umnogome otezava njihov posao.

Radeci u Tribunalu, Mej je uspio privesti kraju neke od najznacajnijih postupaka. Predsjedavao je sudjenjima najvisim duznosnicima bosanskih Hrvata, Dariju Kordicu i Mariju Cerkezu, a sudjelovao je i u donosenju presude na sudjenju bivsoj predsjednici bosanskih Srba, Biljani Plavsic.

Medjutim, najveći izazov mu je svakako predstavljalo sudjenje Milosevicu – slučaj koji je, po Meronovim recima, Mej vodio “strpljivo i kreativno”.

Posto je Milosevic odbio imenovati branioca, sud je razmatrao mogućnost da mu ga prinudno dodijeli kako bi spriječio najgori scenarij, koji se napokon i ostvario: da optuženi počne koristiti sudjenje kao pozornicu za svoje političke govore.

Kao što je to i inače čest slučaj u Tribunalu, ni ovaj se problem nije mogao riješiti po ugledu na dotadašnju sudsku praksu; no, i pored toga, Mej ga je uspio riješiti.

Iako svjestan opasnosti koja prijete od ustupanja velike količine vremena Milosevicu, Mej je procijenio da ne bi bilo fer da se optuženom braniocu dodijeli nezavisno od njegove volje.

“U suprotnom, nametanje pravnog zastupnika optuženome bez njegove suglasnosti praktično bi značilo da se optuženi lišava mogućnosti da se brani”, napisao je on u odluci svog vijeca.

Ta je odluka umnogome otežala Mejov život tokom sljedeće dvije godine, jer je on osobno morao obuzdavati Milosevica u onim situacijama kada je on ponizavao svjedoke, držao govore ili trosio dragocjeno vrijeme upustajući se u digresije.

Da bi pokazao da je sudjenje Milosevicu zaista pravilno, Mej je morao dozvoliti bivšem jugoslavenskom predsjedniku da govori, i to u mjeri koja vjerojatno nadilazi i onu koja bi njemu kao predsjedavajućem odgovarala. U prvoj fazi sudjenja, Milosevicu je – po riječima nekih kritičara – bilo dato previše slobode, zahvaljujući kojoj je on nesmetano iznosio optužbe za bombardiranje Jugoslavije na račun NATO-a.

Medjutim, s obzirom da je u daljem toku sudjenja Milosevic sve intenzivnije i sve češće ponavljao iste argumente – da je Srbija žrtva agresije NATO-a, da nad Albancima nije počinjen nikakav zločin, da su Albanci teroristi, da je on bio mirotvorac koji nije uspio spriječiti zločine bosanskih Srba – Mej je postajao sve netolerantniji.

“Gospodine Milosevicu, sve to smo već čuli”, govorio bi u takvim situacijama Mej. “Vrijeme je da govorite o nečem drugom.”

Premda se činilo da uživa u poslu predsjedavajućeg u procesu protiv Milosevica, njegove kolege tvrde da mu nije prijala medijska pažnja.

U stvari, po svemu sudeći, Mej je neobično skroman za čovjeka takvog formata.

“Mislim da je prema reflektorima javnosti osjećao izvjestan otpor”, izjavila je Virđa.

Na oprostajnoj svečanosti, tuzilac Džefri Najz (Goeffrey Nice) je ukazao da Mej nikada nije otkrivao koliko zna o nekom slučaju, osim ukoliko je želio pomoći pravnom zastupniku ili svjedoku.

Dok su se neki suci razmetale svojim znanjem, Mej je upravo to nastojao izbjeći.

Najs je takodjer ukazao na okolnost da je Mej tek posle 15 godina svom kolegi s kojim je radio u istoj prostoriji saopcio da je jos na Kembridzu bio medju najboljima.

Sudjenjem Milosevicu Mej je predsjedavao do polovine veljace/februara. Nakon sto se nekoliko dana nije pojavljivao u sudnici, promatraci su – buduci da u vezi sa predsjedavajucim prije toga nisu primijetili nista cudno – pretpostavili da se radi o prehladi.

Medjutim, 22. veljace/februara, na dan kada je njegova ostavka objavljena, Tribunal je saopcio da Mej boluje od veoma teske bolesti. Duznosnici Tribunala nisu zeljeli saopciti o kojoj se bolesti radi; no, kada se proteklog tjedna pojavio na svecanosti uprilicenoj povodom njegovog odlaska, sudac je licio tek na vlastitu sjenku.

Djelovao je umorno i izmuceno, a njegova inace gusta sijeda kosa bila je vidno prorijedjena. Medjutim, njegov smisao za humor i boja njegovog glasa i dalje su bili podjednako ubojiti.

Zahvalio se svima koji su lijepo govorili o njemu, a onda se okrenuo u pravcu Dzefrija Najsa. “Vama zahvaljujem na tome sto ste spomenuli da sam bio jedan od najboljih u Kembridzu – mada to, u stvari, nije istina”, rekao je Mej.

Njegov govor bio je veoma kratak, zbog cega se on i ispricao sudu: “Sada je vrijeme da odem, ali to cinim ponosan na proslost Tribunala i s vjerom u njegovu buducnost.”

Nakon toga je ustao i napustio sudnicu u kojoj je predsjedavao posljednjih sest godina.

Stacy Sullivan je voditeljica projekta IWPR-a u Hagu.

Focus: International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/tribunal-ostao-bez-vrhunskog-suca>